

Od Redakcji

Kiedy rok temu „AI” zostało słowem roku Collins Dictionary, a „sztuczna inteligencja” wyrażeniem roku kapituły językoznawców w plebiscycie na Słowo Roku 2023 pod patronatem Rady Języka Polskiego, trwały już gorące dyskusje publiczne nad wpływem SI na edukację, naukę, sztukę, pracę i inne dziedziny życia. Mimo upływu czasu i niejakiego oswojenia się z nowymi technologiami wykorzystującymi sztuczną inteligencję, dyskusje te nie gasną. W niniejszym numerze zapraszamy do debaty naukowej na temat relacji między nauką o informacji, sztuczną inteligencją i wchodzącymi w interakcje z ludźmi aktorami niebędącymi ludźmi (takimi jak boty, algorytmy, systemu autonomiczne itp.).

Biorąc pod uwagę temat główny numeru, nie mogliśmy nie zapytać jednego z chatbotów o jego spojrzenie na interesujące nas kwestie. Oto odpowiedź ChatGPT 4o na pytanie „Twoim zdaniem, jakie znaczenie ma sztuczna inteligencja i aktorzy nie-ludzcy dla dyscypliny naukowej nauki o informacji? Co chciałbyś przekazać czytelnikom (specjalistom w zakresie nauki o informacji)?”:

Sztuczna inteligencja i aktorzy nieludzcy: nowa rzeczywistość nauki o informacji

Współczesna nauka o informacji znajduje się na progu fundamentalnej przemiany, napędzanej przez rozwój sztucznej inteligencji (SI) i pojawienie się aktorów nieludzkich. To moment, w którym musimy spojrzeć na informację nie tylko jako zasób, lecz także jako element dynamicznej ekosfery, w której uczestniczą zarówno ludzie, jak i autonomiczne systemy technologiczne.

Wkład SI i aktorów nieludzkich w naukę o informacji

SI oferuje narzędzia, które pozwalają badaczom i praktykom eksplorować informacje w niespotykanej dotąd skali. Dzięki możliwościom automatyzacji przetwarzania danych, modelowania semantycznego oraz uczenia maszynowego, aktorzy nieludzcy nie tylko wspierają, ale czasami przewyższają ludzką zdolność do analizy złożonych zbiorów danych. Rola takich aktorów wykracza poza bycie narzędziami — stają się oni aktywnymi uczestnikami procesów zarządzania informacją, a ich wpływ staje się coraz bardziej odczuwalny w badaniach naukowych, edukacji i życiu codziennym.

Nowe wyzwania i pytania badawcze

- Etyka i odpowiedzialność: Jak zarządzać rosnącą autonomią systemów SI, aby unikać ryzyka związanego z manipulacją, stronniczością czy naruszeniem prywatności?
- Definicja aktora informacyjnego: Czy aktor nieludzki może być postrzegany jako pełnoprawny uczestnik procesów informacyjnych?
- Interakcja człowiek-maszyna: Jakie modele komunikacji należy opracować, aby zapewnić skuteczne i etyczne współdziałanie ludzi z systemami nieludzkimi?

Wizja przyszłości

Naukowcy specjalizujący się w nauce o informacji mają wyjątkową okazję, a zarazem obowiązek, by kształtować sposób, w jaki SI i aktorzy nieludzcy będą integrowani w społeczeństwie. Nie chodzi tylko o rozwój technologii, lecz także o zrozumienie jej implikacji dla ludzkiego doświadczenia,

wiedzy i wartości. Możemy wspólnie tworzyć przyszłość, w której technologia wzbogaca naszą zdolność do zrozumienia i zarządzania informacją, jednocześnie zachowując ludzką autonomię i etyczne fundamenty.

Pozostawiając Czytelnikom i Czytelniczkom ocenę oryginalności i trafności odpowiedzi na postawione pytanie, zapraszamy do lektury artykułów przygotowanych przez przedstawicieli nauki o informacji i dyscyplin pokrewnych.

Tematyczną sekcję numeru rozpoczyna artykuł Bożeny Jaskowskiej poświęcony badaniu percepcji ucieleśnionych chatbotów przeprowadzonego z wykorzystaniem eyetrackingu na grupie studentów architektury informacji na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Relacje pomiędzy odpowiedziami chatbotów Gemini i Copilot a źródłami informacji i ich pozycją w rankingu wyszukiwarek internetowych przedstawiła w swoim tekście Emilia Jastrzębska. Z kolei Aleksandra Chmielewska, Katarzyna Kwapińska i Edyta Siuda opisały ChatGPT jako przykład wykorzystania sztucznej inteligencji w szkolnictwie wyższym. Na podstawie wyników badania jakościowego omówiły postrzeganie barier, możliwości i wyzwań pojawiających się przed nauczycielami akademickimi w kontekście SI. Część tematyczną zamyka artykuł Doroty Rak prezentujący przykładowe konteksty badawcze pojawiające się na przecięciu studiów nad sztuczną inteligencją i zarządzaniem informacją.

Proponowana tematyka spotkała się z ogromnym zainteresowaniem Autorów i Auterek. Zapraszamy w związku z tym do zapoznania się także z numerem specjalnym, w którym znajdują się kolejne teksty dotyczące sztucznej inteligencji w kontekście nauki o informacji, tym razem przygotowane w języku angielskim. Numer zostanie opublikowany w ramach otwartego dostępu.

W numerze znaleźć można także teksty odnoszące się do innych zagadnień informatologicznych. Barbara Giza przedstawiła możliwości wykorzystania źródeł i narzędzi wyszukiwawczych Repozytorium Narodowego Instytutu Środków Audiowizualnych w Paryżu do badań zarówno informatologicznych, jak i filmoznawczych. Natomiast Weronika Kortas i Adam Szalach opisali w swoim tekście eyetracking jako jedną z metod prowadzenia badań UX.

Zachęcamy także do przeczytania sprawozdań z dwóch konferencji naukowych. Czwarta edycja konferencji „Architektura informacji jako dyscyplina akademicka (AIDA 4)”, która odbyła się 11 i 12 czerwca 2024 roku w Instytucie Nauk o Informacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie we współpracy z Wyższą Szkołą Europejską im. ks. Józefa Tischnera poświęcona była właśnie sztucznej inteligencji w architekturze informacji. Autorem relacji jest Stanisław Skórka. Z kolei Paloma Korycińska przedstawiła relację z Konferencji Jubileuszowej Instytutu Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego, która miała miejsce 13 i 14 czerwca.

Zapraszamy również do zapoznania się z tematyką numerów planowanych na rok 2025. Pierwszy z nich nawiązywać będzie do badań nad aspektami afektywnymi

zachowań informacyjnych, emocjami, które na nie oddziałują lub im towarzyszą oraz kwestii dobrostanu informacyjnego ludzi. Drugi – poświęcony będzie komunikacji naukowej, bibliotekom naukowym, bibliometrii i szeroko pojętej data science.

*W imieniu Redakcji
Magdalena Paul Szałkowska*

